

Gondolatok a családon belüli erőszakról

■ BESZÁMOLÓ EGY GRAFOLÓGIAI KUTATÁS EDDIGI EREDMÉNYEIRŐL

„Szabadoknak pedig muszáj lennünk” *

Függések bonyolultan szerveződő hálóiban élünk: az emberi faj alapvető sajátossága ez. Embertársainkhoz való kapcsolódásaink, össze- és odafüggéseink azonban nem jelenthetik azt, hogy bárkinék joga van (bármilyen síkon, formában és keretek között) hatalmat gyakorolni felettünk. Azt mondhatjuk, hogy kapcsolódásaink, függéseink között élünk – ez teljesen rendben van-, mégis szabadoknak kell maradnunk, vagy pedig szabadokká kell válnunk. És a feltétel nélküli szeretet az egyetlen közeg, amelyben függés és szabadság nincsenek ellentétben egymással.

A szeretet ugyanis nem akar semmit, nem természete a másik ember feletti hatalom gyakorlása. Ha például a szülő bármilyen akarással, vággyal él (huzamosabb ideig) gyermeke felé, feltétlenül romboló, aláásó munkát végez valamilyen szinten és mértékben. Ez már tulajdonképpen nem más, mint családon belüli erőszak.

Hiszen a definíció szerint családon belüli erőszaknak minősül nemcsak a fizikai zaklatás, hanem akár a szóbeli erőszak is, például a folyamatos bírálat. Sajnos van olyan eset (például a fizikai bántalmazás súlyos formái), ahol már nagyon nehéz és akár lehetetlen a változtatáson és a problémák okán gondolkodni: cselekedni kell, életet menteni. De tudjuk, hogy a családon belüli erőszak nem mindig jut el a fizikai szintű megnyilvánulásig. Van, amikor „csak” a lélek világában végez lassú, alapos rombolást. Káros, pusztító, életellenes hatása azonban itt is nyilvánvaló. Családon belüli erőszak tehát minden, családi köteleken belül elkövetett fizikai, szexuális vagy érzelmi úton elért megfélemlítés, kényszer, áldozattá tevés. A bántalmazás lehet fizikai (ide tartozik az alvás-megvonásától a gyilkosságig minden fizikai bántalmazás), szóbeli (az érzelmi zaklatás (ahízis), és az elhanyagolás is (abúzus), gazdasági (az alapvető szükségletek megvonása stb.) és végül társadalmi (izoláció, mindenféle társadalmi cselekedet kontrollja, a szabadság megvonása). Akármelyik –rendszerint egyszerre több típusáról van is szó, láthatjuk, hogy mindig benne van egy másik ember szabadságának korlátozása. Ez egyfajta energia-forrás az elkövetőnek.

A probléma gyökere persze sokkal mélyebben van, mint a tünetek. A rongálás, amit véghezvisz a családon belüli erőszak és a jelen lévő és „megszülető” rongáltság (akár az elkövetőé, akár az áldozaté) eredője nem a test szintjén keresendő. Bármit is érint a zavar, bármilyen 'nem-normális' működésként jelentkezik, az valójában már tovább gyűrűzése a lélek világába. Hamvas ezt az állapotot a „lélek őrülete”-nek nevezi, ahol az ember „valóságérzéke elvész, a másik lélekkel való kapcsolata meglazul és meg is szakad”. Kapcsolódni akar, de nem tud jól kapcsolódni. Agresszív cselekedetei a kapcsolatteremtésre való

egészségtelen, kétségbeesett próbálkozások, félelem-megnyilvánulások. Hátterükben a szeretet-hiány, az elfeledett, talán soha meg nem ízelet szeretet húzódik meg, és az a tévhit, hogy ők nem szerethetők. Az elkövető eleve nem normális közeledési szándéka és közeledése találkozik az áldozat valamely „gyenge pontjával”, és alapja lesz az akár játszmaként is működő kapcsolatnak. Áldozat és elkövető ilyen módon „tökéletesen” összekapcsolódnak. A probléma azonban ennél is sokkal szomorúbb és összetettebb, hiszen ha az emberi élet kezdetére gondolunk, mégiscsak egy olyan alapvető adottságot látunk, ami nagyon könnyen a családon belüli erőszak táptalajává válhat.

A csecsemő különösen, de még a gyermek is feltétlenül függ a szülőktől. „Csecsemőkorunkban, amikor még egyáltalán nem volt észlelésünk függő helyzetünkről, valójában teljes mértékben függőségben éltünk” - írja Winnicott. Védetségünk és zaklathatóságunk nagymértékben függ gyermekkorunkban átélt élményeinktől: rossz esetben érzelmi kompetenciánk kialakulása válik lehetetlenné, így a normális érzelmi fejlődés, mint védőfal hiánya okozza, hogy a gyermek egyre kiszolgáltatottabb, védtelenebb lesz. Egészen bizonyos, hogy csak a spontán módon, odaadóan és szeretettel működő szülő tud minden esélyt megadni gyermekének, hogy az egyszer valóban felnőtté váljon. Az a szülő, aki nem vár el gyermekétől előre kiszemelt viselkedésformát, szereti, feltétel nélkül elfogadja a gyermekével való kapcsolat intimitását, amely közvetlenség és meghittség maradéktalanul a kapcsolat sajátja. Winnicott az anya-szerepben rejlő paradoxonról írja: „Semmi más, mint 'hűhó'- és feszültségmentes környezet a gyermek szükséglete az egészséges fejlődéshez, és az anyaság paradoxonja éppen az, hogy természetesen és egyértelműen ki kell nőni az anyaszerepből a valódi anyává váláshoz, a gyermekhez való hűség szellemében. Az eléggé jó szülő tehát úgy nő bele ebbe a szerepbe, hogy rögtön el is hagyja azt. Persze közben egy óriási, minőségi átalakuláson megy keresztül, beemelve-befogadva az élményt, amit a gyermek létezése hozott magával, és egyúttal – optimális esetben – alkalmassá válik a szeretés képességére. Vagyis felnőtt a feladathoz, és felnőtté válik. Itt mindjárt vissza is kanyarodhatunk gondolatmenetünk elejéhez: felnőttég, szabadság és agapé-képesség (az érdektelen, valódi szeretet képessége) egybefüggő fogalmak. És persze az, aki valóban felnőtt (és szabad a fent említett módon) válhat igazán szülővé, ebben a magasrendű - és mondhatjuk: normális - értelemben. E l e n - kezű esetben sokkal nagyobb az esély arra, hogy a gyermek felnőtt korában családon belüli erőszak situációjába keveredjen.

A fenti gondolatmenet szellemében fogant grafológiai kutatásunkban** első körben bántalmazottak kézírásait vizsgáltuk – (bántalmazók kézírásainak vizsgálata a kutatás további tárgyát képezi és folyamatban van). A probléma alapvető, az emberi léttel kapcsolatos kérdéseket rejt, és nagyon sok embert érint. Feltételezhető, hogy közvetve vagy közvetlenül az íráskép szintjén is nyomaira bukkanunk. Mégpedig azért, mert az erőszak-tétel - bármely formájában - valamilyen mértékben minden-

képpen feleletet vár az embertől, feltétlenül erő(viszony)-próba. Megküzdést követel. Nem volt és nem is lesz célunk azonban – nem is lehetne –, hogy bizonyítsuk a családon belüli erőszakot íráskép alapján. Egyelőre olyan személyek kézírásainak bizonyos szempontok szerinti grafológiai vizsgálatát végeztük el, akik mindannyian átéltek meghatározó élményként, huzamosabb ideig a családon belüli erőszak valamely (akár több) formáját. Azokat a személyiség-területeket vizsgáltuk, amelyek nagy eséllyel sérülhettek a családon belüli erőszak élményének hatására. Már az eddigi eredmények is nagyon érdekesnek mutatkoztak, ugyanis az áldozatok kézírásaiban bizonyos jelek jelentek meg. A vizsgált területek elsősorban: az énkép, a mozgás- és létezés-igény, a reális önértékelés, az anya-gyermek kapcsolat, az apa, a családról való kép, a szociabilitás (itt a kötődés igénye, a beilleszkedés formája, a kötődés mintázata elsősorban), bizonyos mentális jegyek, (elsősorban a gondolkodás rugalmassága, az intelligencia foka), az affektív élet (az érzelmi egyensúly, az akarat erőssége, az indulatosság foka) és végül a testséma írásképi területei. Azt találtuk, hogy erősen sérültek ezek a személyiség-részek a vizsgált írásminták íróinál, és bizonyos grafológiai elemek túlsúlyban vannak ezekben a kézírásokban. Ezek az eredmények természetesen nem bizonyítják a családon belüli erőszakot, viszont megjelenésük a kézírásban feltételezhet ilyen jellegű élményt a háttérben.

Lehetséges-e egy olyan jövőkép, amely az erőszak bármilyen megnyilvánulásának végét mutatja? Képesek vagyunk-e erre? Hiszen mindannyian, akik a családon belüli erőszak elleni küzdelmet fontosnak tartjuk, ki-ki saját 'mestersége' eszközeivel, azon munkálkodunk, hogy legalább elinduljon a fejlődés. Végül utópisztikus-e az a gondolat, amelyet Wim Wenders *Az erőszak vége* című filmjében követ? Ő ugyanis ugyanezt a problémát járja körül, mindvégig az egyetlen lehetséges evolúciós irányba terelve a külső és belső (a főhős lelki-szellemi fejlődése) cselekményt. A főhősben (aki komoly emocionális terrorban tartotta feleségét) végbemenő pozitív változások a körülötte élők számára is olykor nehezebb (és nehezebben beinduló), de mindenképpen előrevivő „mozgásokat” idéznek elő. A megszokottból kizökkent, életteli tér születik, középpontjában a minőségi átalakulást produkáló és provokáló főhőssel, akinek egyetlen váratlan esemény jelzés-értéke (ő egy milliomos producer, elrabolják és meg akarják ölni) elég a változtatáshoz. „Híddá” válik az új világ megteremtése felé, amelynek képe: az erőszak vége, ami azért jön el, mert az ember (valamilyen szinten az összes szereplő) megérti, hogy nincs külső ellenség (ha van is). Ennek a felismerésnek a megszabadító, szinte időtlen derűjébe oldódik bele a film befejezése. Az agresszió megtanította a főhőst (az elkövetőt) az elengedésre, az áldozat felismerte, hogy az élet igazán ezen a függő kapcsolaton kívül van.

A probléma megoldásához mindkét fél - az elkövető és az áldozat- nagyfokú tudatosodására és változni, változtatni akarására is szükség van. Akkor teljes, ha mindkét oldal 'ki tud vonulni' a családon belüli erőszak-szituációból. (Ez történt a filmben, persze az életben ritkán tisztulnak fel ilyen szépen a dolgok és bizonyos esetekben szinte lehetetlen a kivonulás.) Azonban nem véletlen, hogy a legtöbb, a családi erőszak elleni fellépésről szóló törvény és határozat a probléma tudatosításában, az okta-

tásban, nevelési programokban látja és (több más mellett) jelöli ki a lehetséges „gyógyírt”.

Nemes Antónia

* kiemelés F. Benedek *Van élet a halál előtt?* című filmjéből, Feldmár András előadásából

** A kutatás a Grafológiai Intézetben folyik

A szöveg kiemelések a következő művekből történtek: *Hanvas Béla művei 6., 1994* és *D.W. Winnicott, The Child, The Family, The Outside World, Auckland, 1991.*

FELHÍVÁS SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSRE

A Széchenyi István Egyetem (Győr) Egészségügyi és Szociális Intézetének Szociális Munka Tanszéke 2004. februári kezdéssel négy féléves gyermek-, és ifjúságvédelmi tanácsadó szakirányú továbbképzést indít.

A képzés célja a gyermek- és ifjúsági korosztállyal foglalkozó segítő szakemberek szakmai kompetenciájának, identitásának fejlesztése olyan, az alapképzésben megszerzett tudásra épülő speciális, a célcsoport problémáira fókuszált ismeretek nyújtásával, amely birtokában a szakemberek képesek a családközpontú, rendszerszemléletű, a gyermekek és fiatalok szükségleteit felismerő, érdek- és jogérvényesítést segítő szakmai tevékenység végzésére, megelőző jelleggel, a család szerepét és működését erősítve a gyermeket és fiatalokat védő, szükségleteik kielégítését célzó beavatkozásokra, azoknak az eszközöknek a mozgósítására, amelyek lehetővé teszik a különböző élethelyzetekben jelentkező gyermek- és ifjúságvédelmi intézményrendszer hatékony működtetésére irányuló fejlesztési javaslatok megfogalmazására.

■ **Az oklevélben szakirányú szakképzettség megnevezése: Gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó.**

A képzésben való részvétel előfeltétele: egyetemi vagy főiskolai szintű végzettség és valamely humán (bölcész, egészségügyi, jogi szociális igazgatási és államigazgatási, közgazdasági, pedagógus, szociális, teológiai) jellegű szakon szerzett szakképzettség.

Legalább két éves szakmai tapasztalat családokkal, gyermekekkel és fiatalokkal végzett segítő munkában. A szakra való jelentkezés nem jár felvételi vizsgával, beszélgetéssel.

■ **A képzési idő: 4 félév, 540 tanóra, 120 kreditpont.**

A szakirányú továbbképzési szakra való jelentkezés határideje: 2003. december 1.

A mellékelt jelentkezési lapot és az alapfokú felsőfokú képzésről szóló oklevél másolatát tanszéki (az alább megjelölt) címre kell eljuttatni.

A továbbképzés tandíja: 80.000.-Ft/fő/félév.

A szakirányú továbbképzési szakkal kapcsolatos bővebb információkat az alábbi címen lehet megszerezni:

■ **Nits Lászlóné**

**Széchenyi István Egyetem, Szociális Munka Tanszék
9023 Győr, Verseny u. 39**

Tel, fax: 96/613-593, E-mail: dandrea@eszi.sze.hu

www.eszi.sze.hu